

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора, заслуженого діяча науки і техніки України Дрозда Олексія Юрійовича на дисертацію Костецького Сергія Сергійовича на тему «Адміністративно-правові засади реалізації принципу законності судової влади» подану на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність обраної теми дисертації. Сучасний розвиток української державності супроводжується посиленням ролі судової влади у захисті прав і свобод людини та контролі за діяльністю суб'єктів публічної влади. За таких умов особливого значення набуває реалізація принципу законності, від дотримання якого залежить ефективність, передбачуваність і справедливність судового захисту.

Актуальність теми посилюється реформуванням судової системи, оновленням адміністративно-процесуального законодавства, цифровізацією судочинства та євроінтеграційними процесами. Сучасне розуміння законності вже не обмежується формальним дотриманням правових норм, а охоплює правову визначеність, належну процедуру, обґрунтованість рішень, ефективний судовий контроль і реальне поновлення порушених прав.

Особливого значення окреслена проблематика набуває в умовах воєнного стану, що створює додаткові виклики для доступу до правосуддя, дотримання розумних строків розгляду справ і виконання судових рішень. Крім того, залишаються нерозв'язаними проблеми судового контролю за дискреційними повноваженнями, неоднаковості судової практики, недостатньої мотивованості окремих рішень та неналежного виконання судових актів.

З огляду на це виникає об'єктивна потреба в комплексному дослідженні адміністративно-правових засад реалізації принципу законності судової влади, визначенні механізмів його належного забезпечення та розробленні пропозицій щодо вдосконалення законодавства і правозастосовної практики відповідно до сучасних європейських стандартів.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Методологію дослідження обраної проблематики визначено відповідно до об'єкта та

предмета дисертаційної роботи з урахуванням сформульованої мети й поставлених завдань. Такий підхід забезпечив можливість комплексного аналізу адміністративно-правових засад реалізації принципу законності судової влади, визначення його місця в системі принципів адміністративного судочинства, з'ясування проблем практичної реалізації та обґрунтування напрямів удосконалення адміністративно-процесуального законодавства України.

Мету дисертаційного дослідження сформульовано таким чином, щоб на основі комплексного аналізу наукової доктрини, чинного законодавства України, практики його застосування, судової практики, європейських стандартів і зарубіжного досвіду сформувати цілісне наукове бачення адміністративно-правових засад реалізації принципу законності судової влади, а також розробити науково обґрунтовані пропозиції та рекомендації щодо вдосконалення механізмів забезпечення законності в адміністративному судочинстві й оновлення адміністративно-процесуального законодавства України.

Відповідно до поставленої мети в дисертації виконано основні завдання дослідження: визначено методологічні засади законності як складового елемента принципу верховенства права; розкрито загальну характеристику принципів адміністративного судочинства; з'ясовано місце та значення принципу законності в їх системі; проаналізовано основні проблеми реалізації принципу законності в адміністративному судочинстві; визначено та охарактеризовано запобіжники його порушень; обґрунтовано напрями вдосконалення механізму запобігання порушенням законності; досліджено особливості закріплення принципу законності в адміністративно-процесуальному законодавстві європейських країн; визначено його значення як засади формування та оновлення адміністративно-процесуального законодавства України.

Досягненню поставленої мети сприяли логічно побудована структура дисертації, послідовність викладення матеріалу, використання комплексу загальнонаукових і спеціально-правових методів, а також ґрунтовне опрацювання наукових, нормативних та емпіричних джерел. У роботі проаналізовано положення Конституції України, Кодексу адміністративного

судочинства України, законодавства у сфері судоустрою, адміністративної процедури та виконання судових рішень, практику Конституційного Суду України, Верховного Суду і Європейського суду з прав людини, а також відповідні європейські стандарти та зарубіжний досвід.

Бібліографічна база дослідження є достатньою та репрезентативною, охоплює праці вітчизняних і зарубіжних учених у галузях теорії держави і права, адміністративного права та процесу, судоустрою і судочинства, присвячені проблематиці верховенства права, законності, судового контролю, адміністративного судочинства та захисту прав людини. Належний рівень достовірності отриманих результатів забезпечено також критичним аналізом чинного законодавства, матеріалів правозастосовної і судової практики та європейських правових стандартів.

Представлена дисертаційна робота є комплексним самостійним науковим дослідженням. Сформульовані в ній наукові положення, висновки та рекомендації характеризуються належним рівнем обґрунтованості, достовірності, внутрішньої узгодженості та логічної послідовності, що підтверджує методологічну цілісність, наукову аргументованість і завершеність проведеного дослідження.

Достовірність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій. Наукова новизна одержаних результатів зумовлена сучасною постановкою проблеми реалізації принципу законності судової влади, її вагомим значенням для науки адміністративного права, адміністративного судочинства та практики захисту прав людини у публічно-правових відносинах. Дисертація є комплексним науковим дослідженням, у якому системно проаналізовано адміністративно-правові засади реалізації принципу законності судової влади з урахуванням сучасного стану національного законодавства, правозастосовної практики, європейських стандартів, зарубіжного досвіду та потреб подальшого оновлення адміністративно-процесуального законодавства України.

Здобувачем продемонстровано самостійний і комплексний підхід до дослідження визначеної проблематики, що дало змогу сформулювати низку наукових положень, які мають теоретичне та практичне значення для розвитку

адміністративно-правової науки й удосконалення механізмів забезпечення законності в адміністративному судочинстві.

Особливої уваги заслуговують такі положення наукової новизни:

1. Систематизовано проблеми реалізації принципу законності в адміністративному судочинстві за характером їх функціонального впливу на ефективність судового захисту, що дало змогу виокремити нормативні, організаційні, процесуальні, правозастосовні та виконавчі чинники, які перешкоджають належному забезпеченню законності.

2. Запропоновано цілісну модель удосконалення механізму запобігання порушенням законності в адміністративному судочинстві, побудовану на поєднанні нормативних, організаційних, аналітичних, методичних, інформаційно-цифрових та виконавчих засобів.

3. Обґрунтовано систему напрямів оновлення адміністративно-процесуального законодавства України крізь призму принципу законності, що передбачає узгодження загального і спеціального процедурного регулювання, посилення взаємозв'язку адміністративної процедури з адміністративним судочинством, удосконалення реагування на адміністративну бездіяльність, розвиток попереднього судового захисту та нормативне забезпечення цифрової форми адміністративного провадження.

4. Удосконалено теоретико-методологічне розуміння законності як складового елемента принципу верховенства права шляхом конкретизації її змісту через формально-нормативний, аксіологічний, герменевтичний, функціональний та антропоцентричний підходи.

5. Розвинуто наукові уявлення про принцип законності в європейському адміністративно-процесуальному законодавстві через обґрунтування його процедурно-правозахисної природи, що виявляється у взаємозв'язку належної адміністративної процедури, мотивованості рішень, участі особи, дотримання розумних строків та ефективного судового контролю.

Подальшого розвитку набули положення про правозахисний характер принципу законності, відповідно до яких його зміст пов'язується з обов'язком держави та суду забезпечити реальний і дієвий захист прав, свобод і законних інтересів особи, а також наукові підходи до системи процесуальних

запобіжників порушень законності на всіх стадіях судового захисту - від звернення до адміністративного суду до фактичного виконання судового рішення.

Практична цінність одержаних результатів полягає в можливості їх використання у науково-дослідній діяльності, освітньому процесі, законотворчій і правозастосовній практиці. Сформульовані у дисертації положення та рекомендації можуть бути враховані під час удосконалення адміністративно-процесуального законодавства, розвитку механізмів судового контролю за діяльністю суб'єктів владних повноважень, посилення гарантій мотивованості судових рішень, удосконалення реагування на адміністративну бездіяльність та забезпечення ефективного виконання судових актів.

Загалом дисертація має завершений характер, поставленої мети досягнуто, визначені завдання виконано, а сформульовані наукові положення, висновки та рекомендації свідчать про належний рівень наукової новизни, теоретичної обґрунтованості й практичної значущості одержаних результатів.

Повнота викладення матеріалів у публікаціях, положеннях, висновках і рекомендаціях, сформульованих у дисертації. Основні положення дисертації знайшли відображення в п'яти наукових статтях які опубліковані у виданнях, що визнані як фахові з юридичних наук, та у п'яти тезах доповідей на науково-практичних конференціях. Зазначені публікації повною мірою висвітлюють основні наукові положення дисертації.

Відповідність дисертації встановленим вимогам. Дисертація на тему «Адміністративно-правові засади реалізації принципу законності судової влади» не містить порушень академічної доброчесності.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Позитивно оцінюючи дисертацію в цілому, її наукову новизну, теоретичну і практичну значущість та відмічаючи її відповідність вимогам, які пред'являються до такого виду робіт, доцільно зазначити про певні зауваження щодо положень роботи, які потребують уточнення. Також окремі зауваження стосуються дискусійних питань і потребують від дисертанта додаткової аргументації.

По-перше, у дисертації здійснено ґрунтовний аналіз проблем реалізації принципу законності в адміністративному судочинстві, серед яких виокремлено

формальний підхід до перевірки правомірності владних рішень, неоднаковість судової практики, недостатню мотивованість судових рішень, фактичну нерівність сторін, тривалість розгляду справ, труднощі виконання судових рішень та повторюваність однотипних порушень з боку суб'єктів владних повноважень. Такий підхід свідчить про комплексне бачення досліджуваної проблематики. Водночас емпірична основа роботи охарактеризована переважно в загальному вигляді, без чіткого визначення кількості проаналізованих судових рішень, критеріїв їх відбору, часових меж дослідження та методики узагальнення судової практики. У зв'язку із цим під час захисту доцільно додатково пояснити, якою мірою використана емпірична база забезпечує репрезентативність висновків про системний характер виявлених проблем.

По-друге, одним із концептуальних положень дисертації є розуміння законності як складового елемента принципу верховенства права, зміст якого пов'язується з вимогами правової визначеності, пропорційності, добросовісності, розсудливості, заборони свавільності та ефективного захисту прав особи. Такий підхід відповідає сучасному праворозумінню та дає змогу подолати вузьке формально-нормативне тлумачення законності. Разом із тим потребує додаткового теоретичного уточнення питання про межі змісту самого принципу законності та його співвідношення з іншими самостійними складниками верховенства права. Надмірне розширення змісту законності шляхом включення до нього вимог пропорційності, добросовісності, розсудливості та правової визначеності може створювати ризик часткового ототожнення цього принципу з верховенством права загалом. З огляду на це дискусійним залишається питання про власний, автономний зміст принципу законності та критерії його відмежування від суміжних правових засад.

По-третє, у дисертації удосконалено підходи до класифікації принципів адміністративного судочинства шляхом їх систематизації за функціонально-юридичною роллю в механізмі адміністративного правосуддя та виокремлення аксіологічно-основоположних, інституційно-гарантійних, процесуально-функціональних і відновлювально-компенсаційних принципів. Запропонований підхід становить безперечний науковий інтерес. Водночас окремі принципи адміністративного судочинства за своєю правовою природою є

багатофункціональними й можуть одночасно виконувати аксіологічну, гарантійну, процесуальну та правозахисну функції. У зв'язку із цим потребують додаткового пояснення критерії віднесення конкретного принципу лише до однієї із запропонованих груп, а також можливість його одночасного зарахування до декількох класифікаційних категорій.

По-четверте, у дисертації обґрунтовано необхідність посилення вимог до мотивування судових рішень як однієї з важливих гарантій реалізації принципу законності. Вказане положення є практично значущим, оскільки належне мотивування безпосередньо пов'язане з передбачуваністю судової практики, можливістю перевірки судового рішення та довірою до правосуддя. Водночас у роботі недостатньо конкретизовано критерії, за якими мотивування судового рішення може вважатися достатнім саме з позиції дотримання принципу законності. Додаткового пояснення потребує питання про те, які недоліки мотивування мають розглядатися як істотне порушення законності, а які можуть бути оцінені лише як недоліки юридичної аргументації, що не впливають на законність кінцевого судового рішення.

По-п'яте, у дисертації послідовно обґрунтовується взаємозв'язок адміністративної процедури та адміністративного судочинства, а адміністративно-процесуальне законодавство розглядається як система, у межах якої належна адміністративна процедура має запобігати порушенням ще до звернення особи до суду, тоді як судовий контроль покликаний забезпечувати виправлення допущених публічною адміністрацією порушень. Такий підхід має значний концептуальний потенціал. Разом із тим у роботі доцільно було б чіткіше визначити зміст і межі категорії «адміністративно-процесуальне законодавство», а також її співвідношення з поняттями «адміністративна процедура», «адміністративний процес» та «адміністративне судочинство». Зважаючи на дискусійність зазначеної термінології в адміністративно-правовій доктрині, додаткове авторське уточнення цих категорій сприяло б більшій термінологічній визначеності дослідження.

Висновок. Дисертація С.С. Костецького «Адміністративно-правові засади реалізації принципу законності судової влади» є завершеною науковою працею, у якій отримані нові науково обґрунтовані результати, що в

сукупності розв'язують конкретне наукове завдання – комплексне з'ясування теоретичних і практичних засад реалізації принципу законності судової влади, визначення його місця в системі принципів адміністративного судочинства, виявлення основних проблем і запобіжників порушень законності, а також обґрунтування напрямів удосконалення механізмів її забезпечення та адміністративно-процесуального законодавства України з урахуванням європейських стандартів і зарубіжного досвіду.

Підсумовуючи слід зазначити, що дисертація відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261, Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, Вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40, а її автор, Костецький Сергій Сергійович, у заслугує на присудження йому ступеня доктора філософії з галуз знань 08 «Право», за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

професор кафедри поліцейської діяльності
Національної академії внутрішніх справ,
заслужений діяч науки і техніки України,
доктор юридичних наук, професор

Олексій ДРОЗД

Підпис засвідчую:

проректор Національної академії
внутрішніх справ

Олег ТАРАСЕНКО